

Barndomsår i Hummelstad

Skridskor på Långsjön och misslyckat päronpallande vid skolan

Av Rune Karlsson

Son till Hjalmar och Emmy Karlsson

På Hummelstad gård ungefär mitt emellan Västervik och Vimmerby, där föddes jag och bodde tills jag var sju-tton år. I statarlängan där jag bodde med mina föräldrar och fem syskon fanns det två vindsrum. Dessa vindsrum var ett slags statarnas privata BB, och dit tog sig kvinnorna när det var dags att föda sina barn. Med hjälp av ortens barnmorska föddes också jag i ett av dessa rum.

Det var ju ganska praktiskt med ett eget rum i de ibland ganska svåra stunderna. Trångboddheten var ju ganska påtaglig i den vanliga enrummaren.

Jag har ibland tänkt på att barnkullarna i det stora huset följdes åt åldersmässigt. Jag hade tre jämnåriga kamrater och mina syskon likaså, hur det nu gick till. Någon forskning i detta är naturligtvis meningslös. Många av dom som växte upp i huset är borta för alltid, och de få som finns kvar är spridda runt om i landet.

Modell av statarlängan där den låg mitt emot vägen mot Västervik.

Där det stora huset stod växer det träd och buskar, och den som inte bott där kan inte förstå att det funnits ett hus på platsen. Huset som från början var ett timmerhus, senare brädfodrat när det blev för otätt brändes ner. Det skulle blivit för dyrt att riva, och så fick Ankarsrums borgarbrandkår ett bra övningstillfälle. Det enda man kan säga om detta är väl att vägglössen strök med.

Min jämnåriga "bästis" från den tiden heter Stig, han lever än och bor sedan många år i Västervik. Stig bodde i en lägenhet på andra våningen över oss. Vi var som ler och långhalm, och kallades Knoll och Tott, ett känt par i en tecknad serie. Varje morron träffades vi i trappan eller ute på farstukvisten. Från det vi var mycket små till vi gått våra sex år och fortsättningsskolan den tidens "läroverk" för oss följdes vi åt.

Det fanns ju mycket att ta sej för på en stor lantgård och när vi ibland träffas kommer alltid våra bedrifter på tal. I en stor ladugård med många djur, åkrar och ängar och stora skogar omkring fick vi uppleva mycket som inga ungar får vara med om i nutid. I ladugården pågick en ständig förnyelse när korna kalvade, fåren fick lamm, stona föl, och inte minst alla griskultingar kom till världen. Även slakten var för oss ganska naturlig, men vi drog oss gärna undan när våra vänner skulle slaktas.

En bäck från en blötmosse var kulverterad under ladugården. Där den kom fram på nersidan bildades ett litet delta på våren. Där byggde vi våra skvaltkvarnar, och det blev en ganska mäktig orkester av alla olika ljud. Det var Rumfordburkar mot Ansjovisburkar och ett och annat grytlock "lånades" för att ge liv åt orkestern.

Bäcken rann ut i Långsjön, den är två mil lång och smal så att den liknar en norrländsk älv. Vid sjön höll vi till både sommar och vintertid. Långt innan vi började skolan kunde vi simma, simdynor tillverkades av säckväv och kork. Varhelst det öppnades en öl eller läsk tog vi hand om korken trots att ordet återanvändning ej var uppfunnet.

Vintertid åkte vi skridskor och spark på isen som ofta låg redan i november. Skridsko, ja det var naturligtvis stockskriskor, lite klumpiga saker av trä med en skena som såg ut som en spiskrok fram. Några remmar hade vi inte, men det gick med snören också, fast dom satt ju inte som gjutna på kängorna precis.

Ett roligt nöje på vintern var slänggungan som tillverkades av en påle genom isen och ner i sjöbotten, sedan en lång slana med en bult i överändan på pålen så att slanan kunde dras runt. Längst ut på slanan fästes en drög, och med en eller flera på drögen blev det som en karusell när några sprang runt med slanan.

Vid badplatsen fanns en såg, den drevs av Barkpelle, vars riktiga namn var Petrus Gustavsson. Som den smålänning han var lärde han sej i unga år att tjäna pengar. Han samlade bark vid skogsavverkningarna och sålde till AB Tannin i Västervik, som tillverkade garvämne av barken. Han började såga timmer i en ganska blygsam omfattning men utvidgade med hyvleri och lådtillverkning. En ångmaskin ersatte råoljemotorn och då minskade sågspånshögarna och driften blev billigare.

Vid sågen tillbringade vi mycket tid, vi kunde tjäna någon krona genom att lägga fram lådämne åt vara bröder som spikade strömmingslådor och fruktlådor. Vid sågen hade man också kolmilor, det blev gott om material till milorna vid timmersågningen.

På sjön gick en bogserbåt som hette Undine, den drog timmer, prämar med kol till Ankarsrums bruk och varor till ortens diversehandel som returlast. Stig och jag var som sagt med både där vi fick vara och även på olovlig mark. Som när vi skulle palla päron hos skolläroren.

Vi gick i första klass i småskolan med fröken Tornberg som var lärarinna. Hon var snäll och mycket omtyckt, och försökte lära oss det bästa i livet. Till skolan hörde en stor fruktträdgård som Folkskollärare Karl Karlsson skötte med stor omsorg. Han var medlem i hortikulturens vänner bland annat.

Vi hade gallrat ur häcken något, det råkade bli mitt för ett stort Greve Moltke-träd. När pärenen såg mogna ut begav vi oss till skolan, kröp genom häcken och fyllde våra lumberjackor. Just när vi var på återtåg kom läraren, jag kom genom hålet i häcken men Stig var för uppstoppad och fastnade.

Det blev stor uppståndelse och vi måste gå till läraren och be om förlåtelse. Vi kände oss mycket illa behandlade och beslöt oss för att rymma hemifrån. Eventuellt skulle vi komma hem igen någon gång som rika och välbärgade så att vi inte behövde krusa någon för några pärons skull.

Sågen blev en hjälpare i nödens stund, där hade vi sedan tidigare en flotte. För det var ju sjöledes vi skulle komma ut i stora världen. Flotten förstärktes något, och med ett lakan som segel bar det av en lördagsmorgon.

Efter en seglats på trehundra meter drev vi iland vid Lyckorna ett par små åkrar som tillhörde gården. Där fanns två stora päronträd, gråpäron och en annan sort mjöliga och mycket goda. När vi ätit oss mätta gick vi hem och rymde aldrig mer.